

HRVATSKA NARODNA BANKA

PRIOPĆENJE ZA JAVNOST, 26. listopada 2014.

Provjera kvalitete imovine potvrdila visoku stopu adekvatnosti kapitala obuhvaćenih banaka i sustava u cjelini

Provjera kvalitete imovine (*Asset Quality Review - AQR*) kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj provedena prema preporukama Europskog nadzornog tijela za bankarstvo (*European Banking Authority - EBA*) i Europske središnje banke (ESB) iz listopada 2013. godine pokazala je da njome utvrđena korekcija kvalitete imovine kreditnih institucija relativno malo utječe na stopu adekvatnosti kapitala obuhvaćenih kreditnih institucija i bankovnog sustava u cjelini. Pregledane banke, kao i bankovni sustav Republike Hrvatske promatran u cjelini, imaju visoku stopu kapitaliziranosti koja kreditnim institucijama pruža odgovarajuću zaštitu od potencijalnih nepredviđenih gubitaka i osigurava im potrebnu otpornost na stres.

Provjera kvalitete imovine u hrvatskim kreditnim institucijama obavljena je u okviru priprema za dva usporedna, istovremeno provedena procesa kojima je obuhvaćen financijski sustav Europske unije. To su *Stress Test* Europskog nadzornog tijela za bankarstvo i *Comprehensive Assessment* Europske središnje banke. Oba procesa završena su danas objavom rezultata i obuhvatila su bankarske grupacije u koje su uključene i sve kreditne institucije u kojima je u Hrvatskoj provedena provjera kvalitete imovine. Rezultati te provjere ugrađeni su u rezultate stres testa.

Za uključene četiri najveće kreditne institucije (Zagrebačka banka d.d., Privredna banka Zagreb d.d., Erste&Steiermärkische Bank d.d. i Raiffeisenbank Austria d.d.) koje predstavljaju dvije trećine od ukupne aktive bankovnog sustava u Hrvatskoj, stopa adekvatnosti kapitala, na konsolidiranoj razini, smanjila bi se uslijed provođenja dodatnih ispravaka vrijednosti utvrđenih AQR-om u prosjeku za 0,6 postotnih bodova. Stopa adekvatnosti osnovnog kapitala iznosila bi za navedene četiri kreditne institucije u prosjeku 19,9%, a stopa adekvatnosti ukupnog kapitala 20,2%, što je i dalje znatno iznad zakonski propisanog minimuma i regulatornih zahtjeva HNB-a.

Provjera kvalitete imovine provedena je pregledom kreditnih spisa na uzorku koji je obuhvatio plasmane u iznosu od 40 milijardi kuna prema 992 klijenta, čime je ustanovljeno, između ostalog, da ukupan iznos izloženosti od 2,9 milijardi kuna ne zadovoljava uvjete za tzv. A plasmane, zbog čega se isti trebaju smatrati neprihodujućim plasmanima (engl. *non-performing exposures*). U pregledu

imovine je poseban naglasak stavljen na provjeru vrijednosti instrumenata osiguranja plasmana i njihovu adekvatnu procjenu, kao bitnog elementa utvrđivanja adekvatnosti formiranih ispravaka vrijednosti plasmana.

Opisanom provjerom kvalitete imovine i vrijednosti instrumenata osiguranja utvrđena je potreba dodatnih ispravaka vrijednosti plasmana u ukupnom iznosu od 1,25 milijardi kuna. Uz to, projekcijom rezultata pregledanog uzorka na ostatak portfelja, u skladu sa statističkim metodama koje je definirao ESB, moglo bi se identificirati dodatnih 1,57 milijardi kuna neprihodujućih plasmana, koji bi zahtijevali dodatne ispravke vrijednosti od 322 milijuna kuna.

To znači da bi ukupno potrebni ispravci vrijednosti prema AQR-u iznosili 1,56 milijardi kuna, što predstavlja povećanje od 8,9 posto u odnosu na ukupno izdvojene ispravke vrijednosti za neprihodujuće plasmane prije provođenja AQR.

Uključivanjem svih novoutvrđenih neprihodujućih plasmana (onih koji su rezultat pregleda uzorka i onih koji proizlaze iz projekcije tih rezultata na ostatak portfelja) udio neprihodujućih plasmana u ukupnima povećao bi se za kreditne institucije obuhvaćene AQR-om s prosječnih 11% na 12,4%.

Naglašavamo da su spomenute četiri kreditne institucije uključene u AQR ostvarile u 2013. godini ukupnu dobit (prije oporezivanja) u iznosu od 2,5 milijardi kuna te da su njihovi ukupni troškovi rezerviranja u istoj godini iznosili 4,2 milijarde kuna, a u 2014. godini (do 30. lipnja) ukupno 1,4 milijarde kuna. Evidentno je, dakle, da je znatan dio ispravaka vrijednosti utvrđenih pregledom kreditnog portfelja u okviru AQR-u već proveden u poslovnim knjigama tih kreditnih institucija u 2014. godini.

Putem sljedećih poveznica

ESB: <http://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2014/html/index.en.html>

EBA: <http://www.eba.europa.eu/-/eba-publishes-2014-eu-wide-stress-test-results>

dostupni su na internetskim stranicama EBA-e i ESB-a objavljeni rezultati stres testa provedenog u bankovnim grupacijama na razini Europske unije.

U nastavku donosimo tablicu s osnovnim pokazateljima poslovanja kreditnih institucija uključenih u AQR i rezultatima AQR-a na agregiranoj razini, kao i pojašnjenje metodologije korištene u provjeri kvalitete imovine.

Tablica 1. Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija uključenih u AQR sa stanjem na dan 31.12.2013. godine, na razini kreditne institucije i na konsolidiranoj razini grupe kreditnih institucija (u milijunima kuna ili %)

Rb	Naziv institucije	Ukupna imovina kreditne institucije na pojedinačnoj osnovi	Udio u ukupnoj imovini, %	Ukupna imovina kreditnih institucija na konsolidiranoj razini	Udio u ukupnoj konsolidiranoj imovini sustava, %,	Dobit kreditne institucije na pojedinačnoj osnovi (prije oporezivanja)	Dobit kreditne institucije na konsolidiranoj osnovi (prije oporezivanja)	Stopa adekvatnosti kapitala %, na pojedinačnoj osnovi	Stopa adekvatnosti kapitala %, na konsolidiranoj osnovi
1	Zagrebačka banka d.d.	106.884	26,4	123.312	27,9	575	853	23,8	22,3
2	Privredna banka Zagreb d.d.	65.836	16,2	70.387	15,9	780	1.049	24,1	24,3
3	Erste&Steiermärkische Bank d.d.	60.125	14,8	67.854	15,3	90	263	16,5	15,2
4	Raiffeisenbank Austria d.d.	33.005	8,1	35.901	8,1	327	381	18,7	17,7
	Ukupno 4 najveće banke	265.850	65,6	297.454	67,2	1.772	2.546	21,7	20,8

Tablica 2. Rezultati provedene provjere kvalitete na agregiranoj osnovi za kreditne institucije u RH (na konsolidiranoj razini)
(u milijunima kuna)

Rb	Segment izloženosti	Ukupna neto izloženost		Djelomično nadoknadivi plasmani na bruto osnovi				Ispravci vrijednosti i rezerviranja					Ponderirana aktiva i kapital	
		Prije AQR-a (12/2013)	Nakon AQR-a	Prije AQR-a (12/2013)	Dodatno identificirani NPE tijekom AQR-a		Ukupno NPE**	Prije AQR-a (12/2013)	Dodatno identificirani ispravci vrijednosti tijekom AQR-a			Nakon AQR-a	Prije AQR-a (12/2013)	
					Promjene temeljene na pregledu uzorka plasmana	Promjene temeljene na projekcijama rezultata			Ispravci vrijednosti i rezerviranja (uključujući A plasmane)	Dodatni ispravci vrijednosti utvrđeni pregledom uzorka plasmana	Dodatni ispravci vrijednosti utvrđeni projekcijom rezultata		Ukupni ispravci vrijednosti utvrđeni u AQR-u	Ukupan iznos ispravaka vrijednosti nakon AQR-a
1	Središnje banke i države	38.915	38.915	42	-	-	42	233	-	-	-	233	8.692	
2	Institucije	55.437	55.437	114	-	-	114	515	-	-	-	515	4.566	
3	Trgovačka društva	92.409	91.162	24.448	2.937	1.571	28.955	12.348	1.247	322	1.569	13.917	73.705	
4	Stanovništvo	105.415	105.415	10.663	-	-	10.663	7.058	-	-	-	7.058	75.340	
	Ukupno	292.176	290.929	35.266	2.937	1.571	39.774	20.154	1.247	322	1.569	21.723	162.303	38.645

* Neto izloženost predstavlja bilančnu i izvanbilančnu izloženost umanjenu za ispravke vrijednosti plasmana i izvanbilančnih stavki

** NPE predstavlja tzv. neprihodujuće izloženosti odnosno sve plasmane i izvanbilančne potencijalne obveze koji se smatraju djelomično nadoknadivim plasmanima (engl. *non performing exposures*)

*** Izloženost riziku odnosi se na ponderiranu rizičnu aktivu samo za predmetne segmente izloženosti..

Metodologija provjere kvalitete imovine kreditnih institucija

U listopadu 2013. godine Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo objavilo je **Preporuke o provjeri kvalitete imovine** (*Recommendations on Asset Quality Reviews* - EBA/REC/2013/04¹) kojima upućuje preporuku nacionalnim nadležnim tijelima u državama članicama za provedbu provjere kvalitete aktive kreditnih institucija za čiju su superviziju nadležne.

Cilj *Preporuka* jest postizanje ujednačenog pristupa u vrednovanju kreditnog portfelja od strane nadležnih nacionalnih institucija za superviziju, uključujući adekvatnu klasifikaciju rizičnosti i utvrđivanje ispravaka vrijednosti, a u cilju osiguravanja primjerene razine kapitala za pokriće rizika povezanih s ovim izloženostima. Dodatno, cilj *Preporuka* je eliminirati sumnje u kvalitetu bankarske imovine, a time i kapitala u EU (pogoršanje kvalitete i restrukturiranje plasmana u pogoršanim uvjetima poslovanja gospodarstava EU) korištenjem jedinstvenih definicija neprihodonosnih (*engl. non-performing exposures, NPE*) odnosno restrukturiranih izloženosti (*engl. forborne exposures, FBE*). *Preporuke* se odnose na provođenje procjena kategorija imovine za koje se smatra da predstavljaju visoki rizik u portfeljima kreditnih institucija. Rezultati provedenih provjera kvalitete aktive trebaju se uzeti u obzir prilikom provođenja stres testa definiranog od strane EBA-e (stres test na razini EU koji obuhvaća ukupno 123 bankovne grupe i minimalno 50% ukupne aktive bankovnog sustava na razini svake države članice²).

Istovremeno sa objavom EBA-inih *Preporuka o provjeri kvalitete imovine*, Europska središnja banka (ESB) je 23. listopada 2013. godine objavila dokument **Note Comprehensive Assessment October 2013³** kojim najavljuje provođenje sveobuhvatne provjere i procjene imovine kreditnih institucija u državama članicama, za čiju će superviziju od studenog 2014. godine (odnosno od stupanja na snagu regulatornog okvira koji definira jedinstveni supervizorski mehanizam - *engl. Single Supervisory Mechanism, SSM*) biti nadležan ESB. ESB-ova sveobuhvatna procjena imovine sastoji se od tri koraka: supervizorske procjene cjelokupnog profila rizičnosti kreditnih institucija (tzv. RAS procjena), procjene kvalitete aktive (*engl. Asset Quality Review*) i stres testa (koordiniranog na razini EBA-e).

¹ Dostupno na internet stranici EBA-e: <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/449802/EBA-Rec-2013-04+Recommendations+on+asset+quality+reviews.pdf>

² Dostupno na internet stranici EBA-e: <https://www.eba.europa.eu/-/eba-announces-key-features-of-the-2014-eu-wide-stress-test>.

³ Dostupno na internet stranici ECB: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/notecomprehensiveassessment201310en.pdf?065ff8953213aaf23e385c1119dd541a>

Naglašavamo da Hrvatska narodna banka nije obvezna provoditi stres test za svoje najveće kreditne institucije po metodologiji EBA-e, s obzirom da se stres test provodi na konsolidiranoj razini vlasnika pojedinih kreditnih institucija. S druge strane, HNB provodi stres test po vlastitoj metodologiji prilagođenoj specifičnostima hrvatskog tržišta i redovito objavljuje rezultate istog u svojim publikacijama.

No, Hrvatska narodna banka dužna je provoditi EBA-ine *Preporuke o provjeri kvalitete imovine* te je u prosincu 2013. godine donijeta odluka o provođenju provjere kvalitete aktive u skladu s istima. Istovremeno, iako Republika Hrvatska nije uključena u SSM, vlasnička struktura najvećih hrvatskih kreditnih institucija i činjenica da su one članice EU grupa koje će biti pod nadležnošću ESB-a (i uključene su u postupak sveobuhvatne procjene kvalitete aktive ECB-a), podrazumijevala je uključivanje HNB-a u ESB-ovu provjeru kvalitete imovine, a u suradnji s konsolidirajućim supervizorima pojedine bankovne grupe.

Hrvatska narodna banka je u prosincu 2013. godine donijela odluku da u postupak provjere kvalitete aktive, prema *Preporukama*, uključi četiri najveće hrvatske kreditne institucije (Zagrebačku banku d.d., Privrednu banku Zagreb d.d., Erste&Steiermärkische Bank d.d. i Raiffeisenbank Austria d.d.) koje zajedno čine 67% ukupne aktive hrvatskog bankovnog sustava.

Za potrebe ujednačenog provođenja provjere kvalitete aktive od strane nacionalnih supervizora odnosno treće strane, revizorskih društava i/ili procjenitelja, ESB je propisao i objavio Metodologiju provjere kvalitete aktive (*Asset Quality Review – Phase 2 Manual*)⁴ po kojoj se obavljala procjena kvalitete aktive. Ta metodologija detaljno je opisana u spomenutom priručniku, a podijeljena je u 10 radnih cjelina:

1. Provjera politika, procedura i računovodstvenog iskazivanja. Cilj je uvjeriti se ima li kreditna institucija primjerene politike i procedure koje osiguravaju adekvatnu implementaciju računovodstvenih standarda ili standarda struke, a što se posljedično odražava na iskazivanje pojedinih pozicija u financijskim izvještajima kreditne institucije;

⁴ <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/assetqualityreviewphase2manual201403en.pdf>

2. Izrada pregleda izloženosti kreditnom riziku po kategorijama izloženosti i obilježjima kako ih je ESB definirao⁵ te provjera točnosti iskazanih podataka. Cilj je za pojedinu kreditnu instituciju utvrditi najznačajnije odnosno najrizičnije kategorije izloženosti kako bi se moglo pristupiti odabiru uzorka klijenata koji će se pregledavati na pojedinačnoj osnovi. Ujedno, kako bi se osigurala kvaliteta dostavljenih podataka u popunjenim predlošcima, od strane ESB-a se provode definirani postupci provjere točnosti i potpunosti dostavljenih podataka odnosno adekvatnog raspoređivanja klijenata u kategorije izloženosti. Prilikom samog pregleda kreditnih spisa klijenata u radnoj cjelini 4 za svakog pojedinačnog klijenta provode se dodatne kontrole kvalitete podataka;
3. Uzorkovanje. Metoda uzorkovanja se temelji na statističkim tehnikama u skladu s međunarodnim revizorskim standardima. Za svaku odabranu kategoriju izloženosti iz radne cjeline 2 potrebno je izabrati uzorak. Naime, u svakoj prethodno izabranoj kategoriji izloženosti (portfelju) klijenti se za potrebe uzorkovanja dijele u 49 stratuma obzirom na ukupnu visinu izloženosti i rizičnost. Temeljem tako napravljene matrice iz svake od 7 kategorija rizičnosti izabire se 10 najvećih klijenata s obzirom na izloženost. Odabrani klijenti predstavljaju osnovni uzorak. Od preostalih klijenata u predmetnom portfelju slučajnim odabirom formira se statistički uzorak iz svakog stratuma. Navedene metode uzorkovanja omogućavaju projekcije rezultata pregleda uzorka na ostatak portfelja (tzv. ekstrapolacija rezultata);
4. Pregled kreditnih spisa. Cilj je u predlošcima popunjenim od strane kreditne institucije utvrditi točnost iskazanih podataka, uvjeriti se u ispravnost raspoređivanja klijenta u kategoriju izloženosti te utvrditi je li potrebno provesti test umanjenja odnosno odgovaraju li ispravci vrijednosti koje je kreditna institucija iskazala testu umanjenja koji je nacionalni supervizor proveo;
5. Procjena kolaterala. Cilj je utvrditi jesu li postojeće procjene nekretnina, pokretnina i drugih instrumenata osiguranja koje se koriste kod utvrđivanja ispravaka vrijednosti/rezerviranja prihvatljive. Naime, kako bi se postojeće procjene kolaterala za potrebe provođenja provjere kvalitete aktive smatrale prihvatljivima ne smiju biti starije od jednu godinu u odnosu na referentni datum te moraju biti provedene od strane nezavisnog vanjskog procjenitelja. U suprotnom, kolaterale je potrebno ponovno procjenjivati, pri čemu se procjena nekretnina treba obaviti sukladno Europskim standardima *EVS-2012 (Blue*

⁵ ESB je uz Metodologiju provjere kvalitete aktive definirao i predloške koji su od strane nacionalnih supervizora zemalja uključenih u SSM bili dostavljeni maticama kreditnih institucija koje su bile predmet sveobuhvatne procjene kvalitete aktive.

Book) i drugim međunarodnim standardima kao što su od *Royal Institute of Chartered Surveyors (RICS)*;

6. Projekcija nalaza utvrđenih na uzorku pregledanih kreditnih spisa. U slučaju da se pregledom uzorka utvrdi odstupanje od 5% u odnosu na stopu neprihodujućih plasmana odnosno ispravaka vrijednosti/rezerviranja koje je kreditna institucija sama iskazala potrebno je napraviti projekciju rezultata temeljem pregledanog uzorka na ostatak klijenta iz predmetne kategorije izloženosti (portfelja) za koju je odstupanje utvrđeno;
7. Analiza rezerviranja za gubitke na skupnoj osnovi. Cilj je utvrditi dostatnost iskazanih rezerviranja za gubitke na skupnoj osnovi. Kako bi se utvrdila dostatnost i osigurao jedinstveni pristup, primjenjuje se statistički model definiran od strane ECB, čiji se rezultati koriste kod utvrđivanja prilagođene razine osnovnog kapitala kreditne institucije;
8. Provjera izloženosti iskazanih po fer vrijednosti. Cilj je uvjeriti se procjenjuje li kreditna institucija fer vrijednost sukladno Međunarodnom standardu financijskog izvještavanja 13 te je u slučaju da ne procjenjuje, potrebno je utvrditi utjecaj na osnovni kapital kreditne institucije;
9. Utvrđivanje prilagođenog osnovnog kapitala te definiranje daljnjih mjera za kreditne institucije koje su bile obuhvaćene cjelokupnom procjenom. Cilj je utvrditi prilagođeni osnovni kapital temeljem rezultata proizašlih iz provjere kvalitete aktive, a za potrebe provođenja testiranja otpornosti na stres. Nadalje, zaključno s provedenom cjelokupnom procjenom upravi kreditne institucije dostavlja se pismo u kojem se navodi što se s obzirom na nalaze provedene cjelokupne procjene očekuje da u narednim razdobljima poduzme;
10. Provjera kvalitete dostavljenih podataka od strane nacionalnih supervizora te praćenje provođenja provjere kvalitete aktive. Tijekom cijelog pregleda kvalitete aktive provodi se kontinuirana provjera kvalitete dostavljenih podataka kako bi se osigurala vjerodostojnost podataka na kojima se temelji provjera kvalitete aktive.

Na projektu AQR-a u Republici Hrvatskoj bilo je angažirano 25 supervizora HNB-a u kontinuiranom vremenskom razdoblju od tri mjeseca (ožujak - lipanj 2014.). Ukupno je u provođenje AQR-a uloženo oko 1200 supervizor-dana. Zbog specifičnosti projekta i vlasničke strukture kreditnih institucija uključenih u projekt, sve aktivnosti i provođenje pojedinih prethodno opisanih radnih cjelina koordinirane su sa konsolidirajućim supervizorima. Uloga supervizora HNB-a je bila sudjelovanje u izravnom nadzoru odnosno podrška u provođenju provjere kvalitete provedenog procesa (tzv. Quality Assurance) u suradnji s austrijskim

supervizorima. U slučaju talijanskog konsolidirajućeg supervizora, HNB i Banca d'Italia dogovorili su podjelu nadležnosti za obavljanje posla, gdje je HNB bio nadležan prvenstveno za obavljanje pregleda kreditnih spisa i podršku za obavljanje drugih radnih zadataka, dok je za druge radne cjeline nadležnost preuzeo konsolidirajući supervizor.